

ודע כי אברהם אבינו חטא חטא גדול בשגגה שהביא אשתו הצדקת במכשול עוון מפני פחדו פן יהרגוהו, והיה לו לבטוח בשם שיציל אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו, כי יש באלוהים כוח לעזור ולהציל. גם יציאתו מן הארץ, שנצטווה עליה בתחילה, מפני הרעב, עוון אשר חטא, כי האלוהים ברעב יפדנו ממות. ועל המעשה הזה נגזר על זרעו הגלות בארץ מצרים ביד פרעה. במקום המשפט שמה הרשע והחטא:

ב. עיין ברד"ק שלפניך, כיצד עונה הרד"ק על טענות הרמב"ן?

פחד אברהם, ולא סמך על הבטחת האל שהבטיחו, כי אמר שמא יגרום החטא וכן פחד יעקב אבינו אחר הבטחת האל וכן ראוי לכל צדיק שלא יסמוך במקום סכנה על הנס וישמור עצמו בכל תחבולה אשר יוכל...

12. פסי' יג. "אמרי נא אחותי את למען יטב לי בעבורך וחיתה נפשי בגללך"
א. מהי הבעיה המוסרית העולה מקריאת פסי' זה? היש לך תשובה להציע?
ב. עיין בפרשנים שלפניך. בחר פירוש אחד וענה על השאלה המוסרית.

ספורנו:

למען יטב לי - למען קשתאמרי שאת אחותי יקנה כל אחד מהם שאשיאך לו, ולא יחשב שום אחד מהם להרגני, אבל "יטיב לי" במהרה ובמתן (על פי להלן לד, יב), כמו שהיה המנהג אז שהיו מפתים את אבי האשה במהרה וקרוקיה במגדנות (על פי להלן כד, כג), כדי שיסכימו לתת אותה לתובע... ובין כך (תוך כדי הדיון על המוהר ועל הנישואים) חשב (שכבר תהיה אפשרות) לצאת משם.

ותקח האשה - ולאברהם היטיב. שלא נמלכו ראשונה בו לפתותו כמו שהיה המנהג, וזה כי חשבו שלא היה צורך לזה קלל מאחר שלקחה המלך לאשה...

רד"ק:

למען יטב לי בעבורך - פרושו וחיתה נפשי בגללך -

בעבורך - פירש בעבור דברך שתאמרי אחותי את, והטובה שלא יהרגו אותי, כי לא נתכון אברהם שיעשו עמו טובת אחרת ואע"פ שאמר ולאבדם הטיב בעבורה הוא לא נתכון לכך, חלילה לו שיתכבד בקלונה כי קלונה יהיה קלונה, והטובה היא שהטיב לו פרעה לא ישרה בעיניו ולא היתה מקבלת לולי שהיה רצון ברצונו (של פרעה) והיה מפחד ממנו אם יעשה דבר שלא ברצונו, שהרי ממלך סדום לא רצה לקבל ממנו ממון אף על פי שהציל את שלו כי טוב עין היה ומסתפק במה שנתן לו האל...

פרק טו

ברית "בין הבתרים"

א. הבטחת שכר.

1. קרא פסי' א-ג, עולות כאן מסי' שאלות, נעיין ברש"י לפסי' א, ונענה עליהם.

א. "אחר הדברים האלה" מהי השאלה ומהי תשובת רש"י?

ב. "אל תירא אברהם", מהי השאלה ומהי תשובת רש"י (2 הבטחות)?

ג. "הן לי לא נתת זרע" מהי תלונת אברהם להבטחת ה' עיין רש"י לפסי' ג.

ד. עיין ברמב"ן דלקמן. מהי הקושיא העולה מפסי' ג, לדעתו? כיצד הרמב"ן עונה עליה?

ויש עליך לשאול, שכבר נאמר לו לאברהם (לעיל יג טו): 'כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם ושמתי את זרעך כעפר הארץ', ואיך יאמר עתה ואנכי הולך ערירי, והנה בן ביתי יורש אותי - ולמה לא האמין בנבואה הראשונה כאשר יאמין בזאת?

והתשובה, כי הצדיקים לא יאמינו בעצמם בחטאם בשגגה, וכתוב (ירמיה יח ט): 'רגע אדבר על גוי ועל ממלכה לבנות ולנטוע ושב הגוי והוא ועשה הרע לפני ונחמתי על הטובה'. והנה ראה עצמו בא בימים ולא נתקיימה נבואתו וחשב כי חטאיו מנעו הטוב.

ב. הבטחת הזרע ותגובת אברהם. קרא פסי' ד-ו.

2. עיין רש"י לפסי' ו, ד"ה: והאמין בה'. מהי "זאת" בפירוש רש"י, במה האמין אברהם וכיצד ביטא אמונה זו?

3. א. "ויוחשבה לו לצדקה" מי חשב למי לצדקה? עיין רש"י פסי' ו.

ב. עיין ברמב"ן שלפניך. מהן קושיות רמב"ן על פירוש רש"י? מי חשב למי לצדקה לשיטת רמב"ן? מה משמעות "צדקה" זו?

ואיני מבין מה הזכות הזאת, למה לא יאמין באלוהי אמן, והוא הנביא בעצמו, ולא איש אל ויכזב. ומי שהאמין לשחוט את בנו היחיד האהוב ושאר הניסיונות איך לא יאמין בבשורה טובה?!

והנכון בעיני כי יאמר שהאמין בה' וחשב כי בצדקו של הקב"ה ייתן לו זרע על כל פנים, לא בצדקת אברהם ובשכרו, אף על פי שאמר לו "שכרך הרבה מאד". ומעתה לא יירא פן יגרום החטא. ואף על פי שבנבואה הראשונה חשב שתהיה על תנאי כפי שכר מעשיו, עתה כיון שהבטיחו שלא יירא מן החטא וייתן לו זרע, האמין כי נכון הדבר מעם האלוהים, אמת לא ישוב ממנה, כי צדקת ה' היא ואין לה הפסק, כעניין שכתוב (ישעיה מה כג): "ב' נשבעתי וצא מפי צדקה דבר ולא ישוב"

ג. המחזה.

4. לאחר הבטחת ה' לאברהם (פסי' ז): "ולתת לך את הארץ הזאת לרשתה" שואל אברהם (פסי' ח) "במה אדע כי אירשנה"? כיצד ניתן להבין את שאלתו זו? עיין במדרשים הבאים וענה על שאלה זו. כיצד מתקשר המשך הפרק לפי כל אחד מהמדרשים?